

REFLEXIONS SOBRE LA UNIO EUROPEA

ANDREU OLESTI

Carrer de la Diversitat

El procés de construcció europea neix amb la finalitat de crear un espai de seguretat i pau dins d'Europa després de la destrucció que té lloc durant la segona guerra mundial. Prenent com a base la reconciliació entre França i Alemanya, es posa en marxa una experiència nova que inicialment engloba un seguit d'estats que reuneixen unes determinades característiques. Hi ha molts factors que incideixen en l'origen d'aquest procés tan complex i novedós, des de factors econòmics fins a la compatibilitat dels valors socials i culturals. Ara bé, l'existència de la Guerra Freda, la necessitat de fer front a un enemic exterior comú contra el qual no era possible oposar-se unilateralment, és un dels elements centrals que va permetre l'aliança entre els dos grans enemics tradicionals des de l'últim terç del segle XIX. Aquest origen no cal perdre'l de vista en qualsevol anàlisi que es faci del procés d'integració europea.

L'objectiu principal és la integració econòmica, afegit a una base sobre la qual se sustenta tot l'edifici consistent en la creació d'un mercat comú, inicialment sobre el carbó i l'acer, i després ampliat a tots els sectors de l'economia del països membres. Es tractava d'eliminar els obstacles a la circulació, entre els estats, de les mercaderies, capitals, treballadors, empreses i a la lliu-

re prestació de serveis. A partir de la dècada dels anys noranta el plantejament varia i apareixen amb claredat elements d'unió política com la ciutadania europea, l'adopció de mecanismes que assegurin el respecte del drets humans i llibertats fonamentals, o la creació d'un espai de llibertat, seguretat i justícia.

En tot cas les institucions de la Unió Europea adopten normes jurídiques per assolir els seus objectius. El procés d'aplicació d'aquestes normes és molt descentralitzat: depèn de cada estat membre, de l'organització politicoadministrativa de cada estat. Són els òrgans dels estats (ja sigui en l'àmbit local, autònom, federal o central) els encarregats d'aplicar el dret comunitari (i vigilar-ne la correcta aplicació). En contrapartida, i en part per aquesta raó, existeix una manca de visualització de l'acció realitzada per la Unió Europea i la ciutadania no percep la seva actuació. D'altra banda, i en moltes ocasions, les qüestions relatives al procés d'integració europeu són llegides en clau domèstica i utilitzades pels agents polítics com un instrument que permet el desgast polític; independentment de la competència que

pugui tenir la Unió Europea per tractar aquella qüestió en concret.

Si la influència de la Unió Soviètica va tenir un pes específic en la creació del procés d'integració europea, la seva desintegració i l'abdicació, o la impossibilitat, de la Federació Russa per instal·lar-se en el seu lloc, va ser el primer pas que va permetre l'adhesió de deu estats membres l'1 de maig de 2004 i que continuarà al 2007 amb les adhesions de Romania i Bulgària. A més, un dels factors que van permetre i accelerar la creació de la unió monetària dins de la Unió Europea fou la manifestació de la República Federal d'Alemanya, una vegada unificada, de la seva voluntat irrevocable de mantenir-se en el projecte d'integració europea, la qual cosa acreditaria mitjançant la unió monetària.

L'adhesió dels països d'Europa Central i Oriental ha comportat un increment de l'heterogeneïtat dels integrants de la Unió Europea que pot dificultar l'aprofundiment de la integració europea. A més, la finalitat del procés d'integració no té un criteri únic, ja que no tots els agents participants tenen la mateixa idea de quina és la forma

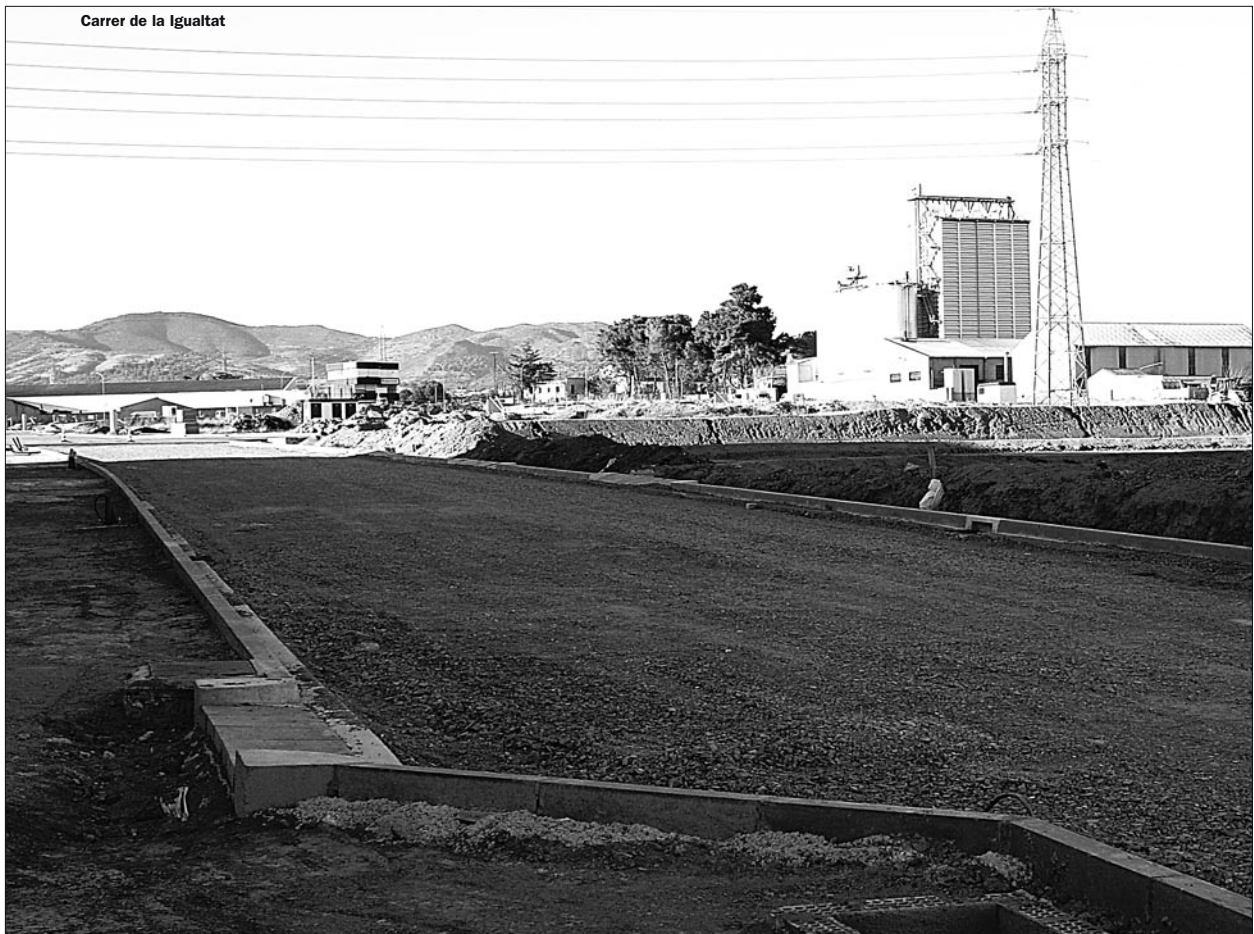
final que hauria de tenir la Unió Europea. A tal efecte, s'han previst instruments que flexibilitzin la presa de decisions (incrementant el nombre de decisions que s'adopten per majoria qualificada) i la possibilitat que alguns puguin avançar a ritmes diferents, mitjançant l'anomenada cooperació reforçada.

En les relacions econòmiques internacionals no hi ha cap no dubte que la Unió Europea és un actor que participa molt activament i que la seva capacitat d'incidir en les instàncies internacionals no es pot menysprear. Iniciatives com ara l'anomenada "tot menys armes" en el marc de la cooperació al desenvolupament que representa obrir els mercats europeus a l'exportació de

Per tenir una política exterior i de seguretat comuna s'hauria de renunciar a l'estat com a forma d'organització política sobirana

Tot el que hem comentat queda reflectit en el paper que té la Unió Europea en el context internacional. Si bé hauria de diferenciar-se entre la seva influència en l'àmbit econòmic de la seva incidència en l'esfera política i de seguretat.

productes originaris dels països menys desenvolupats, és força interessant. En el mateix sentit, es podrien incloure les anomenades 'clàusules democràtiques' en les relacions amb tercers països, tot i que no hi ha criteris objectius per valorar l'adopció de mesures en el cas d'interrupcions serioses dels processos democràtics

Carrer de la Igualtat

o violacions greus i persistents dels drets humans en els països tercers. En l'àmbit comercial, la participació de la Comunitat Europea i els seus estats membres és cabdal. Les seves iniciatives al si de l'Organització Mundial del Comerç i les relacions, a vegades tenses, amb els Estats Units d'Amèrica a causa d'alguns conflictes comercials (com les disputes sobre les bananes l'any 1997, la carn alimentada amb hormones l'any 1998 o els aranzels sobre determinats productes de l'acer l'any 2002) són elements importants que condicionen les relacions comercials.

Existeixen de totes formes, altres esferes, com ara l'euro i la política monetària, que són competència exclusiva de la Comunitat Europea, però que, sorprenentment, tenen poca incidència al si de les instàncies internacionals. La manca de projecció exterior de l'euro queda palesa per la seva nul·la participació al Fons Monetari Internacional, la instància més decisiva en aquest sector. Les raons són múltiples i d'entre elles destaca el fet que no tots els estats membres de la Unió Europea formen part de la unió monetària. A l'absència del Regne Unit, Dinamarca i Suècia, s'han afegit des de l'1 de maig

elements culturals, polítics o socials que li haurien de donar contingut- no és fàcil de determinar. En tot cas, en última instància caldria resoldre la pregunta de si existeix un model polític i econòmic europeu, i si aquest model s'hauria de projectar a l'exterior en les relacions internacionals de la Unió Europea.

Les dissensions entre els estats membres sobre les posicions a adoptar davant els conflictes internacionals no són fàcils de resoldre. Veritablement, la coordinació de les polítiques exteriors dels estats membres ha avançat molt des dels orígens del procés d'integració europea, però en cap cas el mecanisme comú de política exterior i de seguretat ha desplaçat a la cooperació intergovernamental; és a dir que no hi ha una política comuna dels estats membres de la Unió Europea en les seves relacions amb altres subjectes internacionals. L'exemple del conflicte d'Irak és un clar exponent de la dificultat d'avançar en aquest àmbit, la radical diferència respecte a la forma de solucionar el conflicte entre els països membres acredita que no existeix un interès propi de la Unió Europea, sinó que persisteixen els diferents interessos dels estats membres o, en el millor dels casos, diverses percepcions dels estats membres sobre quins són o haurien de ser els interessos de la Unió Europea.

de 2004 els deu nous estats membres.

La Unió Europea també participa, tot i que amb menys protagonisme, en les relacions polítiques internacionals. El vessant de les relacions polítiques internacionals és més complex, i fins a cert punt es pot trobar connectat amb la hipotètica existència d'una identitat europea. Efectivament, el debat sobre l'existència d'una identitat europea o una consciència europea -la seva afirmació o negació, els valors que l'integrarien i els possibles

Probablement no hi podrà haver una política exterior i de seguretat, com a política comuna, si prèviament no existeix una unió política. I això requeriria un salt qualitatiu en el procés d'integració europea, es necessitaria articular una relació diferent entre els estats i la Unió, i aquesta relació hauria de passar per renunciar a l'estat com a forma d'organització política sobirana i per atribuir la titularitat de la sobirania a la Unió Europea. Lògicament aquesta no és una circumstància que es pugui produir en un futur mediat.

Andreu Olesti Rayo

Catedràtic de dret internacional públic (dret comunitari europeu) de la Universitat de Barcelona